

Piotr Warowny

Sprawozdanie z Konferencji Naukowej „Fonoteka w Cyfrowym Archiwum”

Konferencja Naukowa „Fonoteka w Cyfrowym Archiwum” zorganizowana w ramach obchodów Światowego Dnia Dziedzictwa Audiowizualnego, objęta honorowym patronatem Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, odbyła się 28 października 2013 r. w Centrum Edukacyjnym Instytutu Pamięi Narodowej „Przystanek Historia” im. Janusza Kurtyki w Warszawie przy ul. Marszałkowskiej 21/25. Była to już piątą konferencją zorganizowaną przez Sekcję Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej Biura Udostępniania i Archiwizacji i Dokumentów IPN. Organizatorem dorocznych konferencji poświęconych dokumentacji pozaaktowej jest dr hab. Jacek Sawicki, profesor nadzwyczajny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, od 2006 roku kierownik Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej Wydziału Zasobów Cyfrowych Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięi Narodowej. Konferencję otworzył dr Łukasz Kamiński – Prezes IPN oraz prof. dr hab. Andrzej Rottermund – Przewodniczący Polskiego Komitetu ds. UNESCO. Studenckie Koło Naukowe Historyków UPH miało zaszczyt uczestniczyć w tym wydarzeniu oraz wysłuchać wielu znakomitych gości, specjalistów w dziedzinie gromadzenia, ewidencjonowania, przechowywania, opracowywania, zabezpieczania i udostępniania jednostek archiwalnych materiałów dźwiękowych.

Światowy Dzień Dziedzictwa Audiowizualnego został ogłoszony w 2005 roku przez UNESCO w 25. rocznicę uchwalenia międzynarodowego Zalecenia w sprawie Ochrony i Zachowania Ruchomych Obrazów. Głównym jego celem jest zwiększenie wysiłków na rzecz zachowania dziedzictwa audiowizualnego dla przyszłych pokoleń. „Powszechny dostęp do komputerów oraz Internetu, jaki obserwujemy w ostatnich latach, rosnące oczekiwania użytkowników wymuszających coraz szybszy i bardziej precyzyjny dostęp do szczegółowej informacji, obrazu czy wypowiedzi, zmuszają także archiwa do szukania nowoczesnych rozwiązań, które sprostają tym wymaganiom. Możliwości, jakie daje digitalizacja zasobu fonograficznego, umieszczenia go w cyfrowych bazach danych i opisanie przy użyciu specjalistycznego narzędzia tworzą optymalne warunki pozwalające na podjęcie przez archiwa tego wyzwania. Przy okazji są formą zabezpieczenia treści nagrań przed postępującą degradacją, typową dla nośników analogowych” – wspomina na wstępie organizator konferencji.

W Archiwum IPN znajdują się obecnie 656 jednostek archiwalnych materiałów dźwiękowych. Są to nagrania powstałe w wyniku działań cywilnych

i wojskowych organów bezpieczeństwa PRL oraz nagrania przekazane przez darczyńców z kolekcji prywatnych. Przy zabezpieczaniu materiałów audiowizualnych przed procesem degradacji fonoteka podlega ujednoliconemu procesowi digitalizacji i stanowi jeden z elementów cyfryzacji całego zasobu archiwalnego IPN¹. „Dostrzegając podobieństwa w opracowaniu zdigitalizowanych materiałów dźwiękowych do opracowania materiałów zdjęciowych i filmowych w IPN zdecydowano przystosować do opracowania nagrań fonicznych system archiwizacji ZEUS, wykorzystywany także do opisu materiałów filmowych. Zaletą tego systemu jest w pełni zintegrowane zarządzanie cyfrowym zbiorem i informacją o nim” – podkreślił referent. Elastyczność systemu ZEUS rozwiązała problem opracowania, wynikający ze specyfiki materiałów dźwiękowych np. adnotacji naniesionych przez twórców nagrań (tj. aparat bezpieczeństwa PRL). Program skatalogował zdigitalizowane nagrania i umożliwia pełne zarządzanie cyfrowym zbiorem².

W Narodowym Archiwum Cyfrowym, od roku 1889 po czasy współczesne, zgromadzono ponad 30 tys. nagrań dźwiękowych. Dr Wojciech Woźniak – dyrektor NAC w referacie wyjaśnił, że celem obecnie prowadzonych prac jest przeniesienie opisów nagrań do Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA) stanowiącego nowoczesne narzędzie opisów archiwalnych³. Zbiór nagrań dźwiękowych z zasobu NAC stanowi Sekcja Polska Radia Wolna Europa licząca blisko 17 tys. nagrań oraz nagrania różnego pochodzenia z których ok. 5% z nich obejmuje okres do 1939 roku, 10% pochodzi z okresu II wojny światowej, pozostałe 85% to okres PRL. Najcenniejsze z nich to nagrania dźwiękowe takich wydarzeń, jak: przyłączenie Zaolzia do Polski, atak żołnierzy niemieckich na Westerplatte czy Msze za Ojczyznę z kazaniem ks. Jerzego Popiełuszki⁴.

Największy zbiór, zawierający ponad 1 mln nagrań zapisanych na zbliżonej liczbie nośników posiada Archiwum Polskiego Radia S.A. Jego dyrektor, Waldemar Listowski, zaprezentował koncepcję i proces tworzenia Archiwum Cyfrowego opartego na systemie Multimedialnej Radiowej Bazy Danych – MRBD. Archiwistom Polskiego Radia udało się już zdigitalizować 280 tys. plików w tempie 23 tys. plików i 16-24 tys. godzin rocznie.

Swoim archiwum dźwiękowym dysponuje również Archiwum Senatu. Jest to archiwum wyodrębnione i nie wchodzi w skład państwowej sieci archiwalnej. Głównym jego zadaniem jest gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i udostępnianie akt powstających w toku działalności Senatu, Kancela-

---

¹ R. Morawski, M. Tański, *Materiały dźwiękowe w archiwum IPN*, [w:] *Konferencja Fonoteka w Cyfrowym Archiwum*, red. J. Sawicki, Warszawa 2013, s. 7.

² Tamże, s. 8.

³ W. Woźniak, K. Plewa, *Zintegrowany System Informacji Archiwalnej (ZoSIA) jako narzędzie opisu nagrań dźwiękowych*, [w:] *Konferencja Fonoteka w Cyfrowym Archiwum*, red. J. Sawicki, Warszawa 2013, s. 11.

⁴ http://www.nac.gov.pl/nagrania_dzwiekowe, odczyt z dnia 28.03.2014.

rii Senatu i instytucji z nim związanych. „Archiwum Senatu stanęło przed problemem degradacji taśm magnetofonowych i taśm wideo, na których przechowywane są nagrania posiedzeń Senatu oraz posiedzeń komisji senackich. Od 2004 roku digitalizowane są nagrania z kaset magnetofonowych. Przyjęty został format „wav” jako najbardziej zbliżony do oryginału. Wiąże się to z problemem pojemności dysków. W 2009 roku Archiwum zostało wyposażone w pierwszy własny serwer o pojemności 12 TB. W 2012 roku otrzymano drugi, co jest o tyle istotne, że Archiwum zostało obarczone zadaniem samodzielnej obsługi serwerów” – powiedział Rober Kubaś, który od 22 lat kieruje Archiwum Senatu. Ilość nagrań wzrasta w sposób lawinowy od końca 1994 roku, kiedy to została podjęta decyzja o nagrywaniu posiedzeń Senatu oraz wszystkich wydarzeń mających miejsce na jego terenie⁵. Dyrektor mówił również o wspólnym projekcie Kancelarii Senatu i Kancelarii Prezydenta RP „Archiwa Przełomu 1989 – 1991” pod Honorowym Patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. Celem projektu jest udostępnienie w Internecie kopii cyfrowych dokumentów, plakatów, ulotek, druków, fotografii z pierwszych lat polskiej transformacji ustrojowej, politycznej i gospodarczej. Pragnę zauważyć, że Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczo – Humanistycznego w Siedlcach jest jednym z 53 dotychczasowych partnerów projektu. Na liście partnerów znaleźć można także Archiwum Państwowe w Siedlcach i Muzeum Regionalne w Siedlcach.

---

⁵ R. Kubaś, *Materiały dźwiękowe w Archiwum Senatu*, [w:] *Konferencja Fonoteka w Cyfrowym Archiwum*, red. J. Sawicki, Warszawa 2013, s. 17.